

George Minois, *Istoria sinuciderii; Societatea occidentală în fața morții voluntare*, Editura Humanitas, București, 2002. (Paula Virag).

În studiile unor autori precum Michel Vovelle, François Lebrun, Pierre Chaunu, Philippe Ariès sau John MacManners, lucrări care au marcat istoriografia anilor '70-'80, există o mare absență: *moartea voluntară*. Subiectul acesta este, însă, abordat, cu deosebită precizie, de către George Minois în *Histoire de suicide; La société occidentale face à la mort volontaire*, apărută în 1995, în Franța, și în 2002, în versiunea românească, la Editura Humanitas. Autorul este cunoscut cititorilor români și prin *Istoria Infernurilor*, carte intrată pe piața românească în 1998, tot datorită Editurii Humanitas.

Sursele lucrării de față sunt diferite față de cele care abordează subiectul morții naturale. Registrele parohiale de deces nu sunt de nici un ajutor, căci sinucigașii nu aveau dreptul de a fi înmormântați religios. Istoricul este nevoit să se adreseze arhivelor judiciare, moartea voluntară fiind considerată o crimă. Alături de aceasta, s-a mai făcut apel la memorii, cronici, jurnale, literatură. Mai trebuie precizat că studierea cazurilor de suicid nu se face din aceeași perspectivă precum ravagiile ciumei sau ale tuberculozei, deoarece moartea voluntară este un tip de deces a cărui semnificație nu este de ordin demografic, ci religios, moral, cultural.

Istoria sinuciderii; Societatea occidentală în fața morții voluntare se structurează în trei părți, precedate de o introducere care explică necesitatea abordării unui astfel de subiect, și urmate de concluzii ce sintetizează într-un mod deosebit de elocvent ideile prezentate pe parcursul lucrării.

Partea întâi **Moștenirea: o problemă refulată**, se deschide cu capitolul intitulat *Nuanțele sinuciderii în evul mediu* care aduce la lumină faptul că în Evul Mediu sinuciderea era practică de către ambele sexe, în toate categoriile sociale, diferă însă modul în care este percepută: suicid direct și de tip "egoist", în cazul țăranilor și meșteșugarilor, și suicid indirect și de tip altruist în cazul nobilimii și al clerului.

Capitolul al doilea, **Moștenirea medievală: între nebunie și deznădejde**, prezintă măsurile luate de Biserică împotriva celor care au comis suicid, încercând astfel să reducă numărul cazurilor de moarte voluntară. Alături de aceste pedepse (interzicerea de a se rosti rugăciuni pentru sinucigaș, interzicerea de a fi îngropat în "pământ sfințit", tăierea sau arderea cadavrului) sunt creionate și cauzele care duc la alegerea acestui tip de moarte: foamea, boala, ruina, moarte apropiată, teama de suplicii, gelozia.

În capitolul al treilea **Moștenirea antică: să știi să pleci la timp**, George Minois abordează subiecte legate de preluarea modelelor de conduită din lumea antică (greacă și romană), de către oamenii din Evul Mediu. Suicidul, așa cum se practica în Antichitate, suscită o admirație din ce în ce mai puțin stăpânită.

Cu capitolul al patrulea, **Renașterea: redescoperirea enigmei suicidului**, începe și partea a doua a cărții, parte intitulată **Renașterea: o întrebare formulată apoi trecută sub tăcere** și care este alcătuită din patru capitole. Primul dintre acestea subliniază faptul că frământările religioase din epoca Renașterii timpurii nu duc la o destindere în privința condamnării morții voluntare, ci dimpotrivă la o anumită înăsprire a atitudinii față de suicid, considerat atât de catolici, cât și de protestanți, drept un act diavolesc.

Capitolul V **A fi sau a nu fi? Prima criză a conștiinței europene (1580-1620)**, demonstrează că Renașterea târzie nu e obsedată de moartea voluntară. Sinuciderile nu sunt nici mai rare, nici mai dese decât înainte. Scrierile consacrate acestei probleme sunt destul de puțin numeroase, comparativ cu volumul total al lucrărilor publicate. Trebuie totuși remarcat faptul că până atunci suicidul nu era considerat nici măcar un subiect de discuții, iar odată cu Shakespeare, Sidney, Montaigne, Charrou, Bacon, John Donne, Robert Burton, el apare în teatru sau în literatură.

În *Răspunsul autorităților în secolul XVII: reprimarea suicidului*, capitolul al șaselea al lucrării, se prezintă faptul că toate catehismele din secolele XVII și XVIII se mulțumesc să specifice că a cincea poruncă privind omuciderea se aplică și la suprimarea propriei persoane. Totuși există două categorii sociale care scapă aproape întotdeauna de sancțiuni: nobilimea și clerul cărora li se atribuie verdictul de sacrificiu sau de nebunie și sunt înhumați creștinește.

Contrar Renașterii, secolul XVII are o viziune pesimistă despre om și lume și-și transferă speranțele în lumea de dincolo. Din multe puncte de vedere e un secol de interdicții și de frustrări. Viața în lume nu este decât o scurtă trecere pe care trebuie să o parcurgi cu cea mai deplină detașare, cu ochii fixați la sfârșitul atât de dorit: moartea și viața eternă. În romanul și teatrul secolului XVII, suicidul este o datorie morală pentru toate personajele a căror situație este fără ieșire. Totuși filosofi, eseiști, moralisți, de pe poziții foarte îndepărtate de punctele de vedere teologice tradiționale, împărtășesc ostilitatea Bisericii față de sinucidere. Toate aceste idei sunt prezentate în capitolul VII, *Permanența problemei și substitute ale suicidului în secolul XVII*, care încheie și partea a doua a cărții.

Ultima parte, intitulată *Secolul luminilor: o problemă acutizată și deculpabilizarea* este alcătuită din patru capitole și un epilog. Ea tratează problema suicidului, așa cum a fost dezbătută și a evoluat începând cu secolul XVII, de la “nașterea maladiei engleze” și până în secolul XX, când au apărut câteva mii de titluri, articole și comunicări la colovii referitoare la această temă.

Atitudinea față de moartea voluntară din societățile engleză și franceză de la sfârșitul secolului XVII face obiectul capitolului VIII, intitulat *Nașterea maladiei engleze (1680-1720)*.

Dezbaterile pe tema suicidului din Secolul Luminilor fac subiectul capitolului IX, care aduce în discuție atitudinea lui Montesquie și cea a lui Voltaire față de moartea voluntară, față de legătura dintre suicid și nebunie.

Romantismul și atitudinea sa față de moartea voluntară, aceasta este tema capitolului X, *Elita: de la suicidul filosofic la suicidul romantic*. Se observă o schimbare de poziție a elitei față de suicid, căci acum se consideră că sinuciderile filosofice duc în neant, sinuciderile romantice în ceruri, iar sinuciderile populare în iad. Chiar dacă clerul rămâne ferm, juriștii ezită din ce în ce mai mult, treptat ajungându-se la scoaterea sinucidului de sub incidența penală. Această evoluție a juristprudenței de la sfârșitul secolului XVIII, începutul secolului XIX, poate fi urmărită în capitolul XI *Poporul: permanența suicidului cotidian*.

Epilogul *De la revoluție la secolul XX sau de la dezbaterile liberă la tăcere* sublinează faptul că secolul XX anulează într-o mare măsură rezultatul reflexiilor care au caracterizat perioada cuprinsă între Renaștere și Secolul Luminilor. Renașterea pune sub semnul întrebării *a fi sau a nu fi*, secolul XVII încercase să o înăbușe elaborând substitute, iar secolul XVIII declanșase dezbaterile, demonstrând diversitatea sinuciderilor, după motive. În secolul XIX, dezbaterile sunt închise: *a fi sau a nu fi* este o întrebare inoportună, șocantă, contradictorie. Suicidul există, dar, deși, se poate încerca să i se explice originile, legitimitatea lui este exclusă. Suicidul este un rău mintal, moral, psihologic, social.